

LISINSKI
ARIOSO
GLAS ZA
LISINSKI
NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!
17/18

**ŽELJKO
LUČIĆ**
bariton

**IVANA
LAZAR**
sopran

**SIMFONIJSKI
ORKESTAR
HRVATSKE
RADIOTELEVIZIJE**

IVO LIPANOVIĆ
dirigent

Četvrtak, 7. prosinca 2017. u 19.30 sati
Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

Sve boje glazbe. sviđalo se to vama ili ne.

LISINSKI
PREKO DUGE

Giuseppe Verdi

Uvertira operi *Nabucco*

Dio di Giuda... O prodi miei,
arija Nabucca iz 4. čina opere
Nabucco

Baletna glazba iz 3. čina opere
Otello

Vanne; la tua meta già vedo...
Credo in un Dio crudel,
arija Jaga iz 2. čina opere *Otello*

Baletna glazba iz 3. čina opere
Macbeth

Alzati... Eri tu,
arija grofa Anckarströma iz 3.
čina opere *Krabuljni ples*

Tutte le feste al tempio...
Vendetta,
duet Gilde i Rigoletta iz 2. čina
opere *Rigoletto*

Ruggero Leoncavallo

Si può?... Si può?,
arija Tonija iz prologa opere
I Pagliacci

Giacomo Puccini

Intermezzo 3. činu opere
Manon Lescaut

Umberto Giordano

Nemico della Patria?!,
Gérardov monolog iz 3. čina
opere *Andrea Chénier*

Pietro Mascagni

Intermezzo 3. činu opere
Prijatelj Fritz

Gaetano Donizetti

Regnava nel silenzio,
arija Lucije iz 1. čina opere *Lucia
di Lammermoor*

Giuseppe Verdi

Cortigiani, vil razza dannata,
arija Rigoletta iz 2. čina opere
Rigoletto

Nakladnik: Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog
Za nakladnika: Dražen Sirišćević, ravnatelj
Producentica programa: Martina Vukšić
Urednica: Jelena Vuković
Autorica teksta: Zrinka Matić
Lektorica: Rosanda Tometić

Prevoditeljica: Morana Čale
Oblikovanje i grafička priprema: Daniel Ille
Tisak: Intergrafika TTŽ d. o. o., Zagreb
Naklada: 350 primjeraka
Cijena: 20 kuna
www.lisinski.hr

ŽELJKO LUČIĆ

4

Njegova ga vokalna hrabrost ne sprječava u fleksibilnosti, njegova vrhunska izvedba, široka paleta nijansi, fraziranje i ritamska lakoća, njegova muzikalnost, njegova moćna boja i kompletna angažiranost njegova karaktera čine ga jednim od najboljih međunarodnih interpreata... (Elisabeth Bouillon, Forum Opéra, 2011.)

Srpski bariton Željko Lučić doista se stapa s likom Rigoletta i pokazuje raspon toga lika u svoj njegovoj ranjivoj ljudskosti. On koristi raspon tonske boje dajući nam uvide u taj fascinantni lik i sve njegove strane osobnosti, donoseći snažno izražajne i nijansirane fraze. (Robert Beattie, Seen and Heard International, 2013.)

Srpski bariton **Željko Lučić** (1968., Zrenjanin) osvaja priznanja za svoje interpretacije dramskog repertoara u vodećim svjetskim opernim kućama, uključujući Metropolitan operu, Kraljevsku operu u Londonu, Operu u San Franciscu, parišku Nacionalnu operu, milansku Scalu i Bečku državnu operu. Za njegovo pojavljivanje u izvedbi *Moći sudbine* u Operi u San Franciscu *Financial Times* piše: „S takvim Don Carlom, Željko Lučić potvrdio je da je jedan od najvećih verdijanskih baritona današnjice.“

Završivši studij solo pjevanja na Muzičkoj akademiji u Novom Sadu, u klasi Biserke Cvejić, opernu karijeru Željko Lučić počinje 1993. godine, nastupivši u ulozi Silvija u Leoncavallovoj operi *Pagliacci* u izvedbi Srpskog narodnog kazališta u Novom Sadu. U istom kazalištu niže uloge Belcorea u *Ljubavnom napitku*, Enrica u *Luciji di Lammermoor*, Germonta u *Traviati*, Lionela u *Djevi Orleanskoj*, Valentina u *Faustu* te naslovnu ulogu u *Evgeniju Onjeginu*. Godine 1997. osvaja prvu nagradu na Međunarodnom pjevačkom natjecanju *Francisco Viñas*, čime počinje njegova međunarodna karijera.

Godine 1998. Željko Lučić pridružio se vodećim solistima Opere u Frankfurtu, gdje ostaje sljedećih deset godina, pjevajući širok repertoar, te je uskoro prepoznat kao profilirani verdijanski bariton. Neke od Verdijevih uloga koje je pjevao u Frankfurtu su Amonasro u *Aidi*, Grof Luna u *Trubaduru*, Ezio u *Atilli*, Germont u *Traviati*, Guy de Montfort u *Sicilijanskoj večernjoj* i Renato u *Krabuljnom plesu*. Ostale uloge koje je ostvario u tom kazalištu su Vojvoda od Nottinghamama u Donizettijevu *Robertu Devereuxu*, Grof Almaviva u Mozartovu *Figarovu piru*, Čajkovskijev Evgenij Onjegin, Lescaut u Puccinijevoj *Manon Lescaut*, Marcello u operi *La Bohème*, Michonnet u Cileinoj *Adriani Lecouvreur*,

Knez Ivan Korolevič u operi *Kaščejev besmrtni* Nikolaja Rimski-Korsakova, Sharpless u Puccinijevoj *Madama Butterfly* te Simone u Mozartovoj *Lažnoj naivki*.

Vrlo brzo nakon angažmana u Frankfurtu počinju nastupi i u ostalim velikim opernim kućama: godine 2002. prvi put nastupa u nizozemskoj Operi s ulogama Guya de Montforta i Marcella. Sljedeće godine nastupa s ulogom Germonta na Festivalu u Aix-en-Provenceu, a iste godine prvi put nastupa u Teatru Comunale u Firenci kao Grof Luna. Uskoro slijede nastupi u Bavarskoj državnoj operi, Semperoperi u Dresdenu, milanskoj Scali, na Festivalu u Salzburgu, u Bečkoj državnoj operi, gdje ostvaruje uloge Giorgia Germonta, Simona Boccanegre, Don Carla u *Moći sudbine*, Nabucca i Scarpije.

U Metropolitan operi prvi put je pjevao 2006. godine, nastupivši u ulozi Barnabe u Ponchiellijevoj *Giocondi*, s Violetom Urmanom u naslovnoj ulozi, pod ravnanjem Bertranda de Billyja. Otada je u toj kući ostvario niz uloga: Verdijeva Germonta, Grofa Lune, Jaga, Amonasra, Michelea u Puccinijevu *Plaštu*, Enrica u *Luciji di Lammermoor*, Jochanaana u *Salomi*, te naslovne uloge u Verdijevu *Macbethu* i *Rigolettu*.

U sezoni 2017./2018. vraća se u Kraljevsku operu u Londonu s naslovnom ulogom Verdijeva *Macbetha*, Rigoletta u Operi u Frankfurtu, Simona Boccanegre u Bavarskoj državnoj operi, Scarpije i Nabucca u Njemačkoj operi u Berlinu, Jochanaana i Macbetha u Bečkoj državnoj operi, Alfija u Metropolitan operi te na kraju sezone kao Grof Luna u Nacionalnoj operi u Parizu.

Željko Lučić ostvario je i niz nastupa u predstavama Metropolitan opere koje su emitirane u izravnom videoprijenosu diljem svijeta te sudjelovao u nizu videoizdanja opera: *Andrea Chénier*, *Traviata*, *Lohengrin*, *Rigoletto*, *Trubadur*.

IVANA LAZAR

8

Hrvatska sopranistica **Ivana Lazar** (1976., Tuzla) diplomirala je pjevanje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi Mire Zidarić-Orešković, i magistrirala na poslijediplomskom studiju kod Lidije Horvat-Dunjko. Na *Universität für Musik und darstellende Kunst* u Grazu usavršavala je *Lied* i oratorij kod Karlheinz Donauera. Pohađala je i majstorske tečajeve kod Dunje Vejzović i Konrada Richtera, te Olivera Miljaković s kojom i dalje radi na usavršavanju vokalne tehnike i interpretacije.

Ivana Lazar prisutna je na koncertnim podijima zagrebačke glazbene scene kao vrsna interpretatorica barokne glazbe. Više sezona djelovala je kao solistica Hrvatskog baroknog ansambla. Suosnivačica je baroknog ansambla *Camerata Garestin*. Nastupala je s orkestrom Zagrebačke filharmonije, Simfonijskim orkestrom HRT-a, Zborom HRT-a, Sarajevskom filharmonijom i Varaždinskim komornim orkestrom. Od 2006. godine je stalna gošća-solistica ansambla *Le Parlement de Musique* iz Strasbourga pod vodstvom maestra Martina Gestera s kojim je ostvarila veliku turneju po Francuskoj. Gostovala je i u Austriji, Sloveniji, Njemačkoj, Finskoj, Švedskoj, Litvi, Luksemburgu, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Irskoj, Egiptu, Argentini i Boliviji. Od 2004. do 2006. godine bila je stipendistica CEE Musiktheater / Deutsche Bank iz Beča.

Članica je Opere Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu od 2010. godine, na čijoj je sceni prvi put nastupila 2001. godine u ulozi sestre Genovieffe u operi *Sestra Angelica* Giacoma Puccinija. Otada niže brojne uloge, među kojima Luiggie u Donizettijevim *Kazališnim zgodama i nezgodama* 2003., Tebalda u *Don Carlosu* Giuseppea Verdija, Slavuja u operi *Dijete i čarolije* Mauricea Ravela, Gilde u *Rigolettu*, Kraljice noći u Mozartovoj *Čarobnoj fruli*, Oscara u Verdijevu *Krabuljnom plesu*, Glazbe u Monteverdijevu *Orfeju*, Clorinde u Rossinijevoj *Pepeljugi*, Solistice u Lullyjevju *Građaninu plemiću*, Musette u Puccinijevoj *La Bohème*, Adele u Straussovu *Šišmišu*, Sreće u Bersinu *Postolaru od Delfta* te Glasa s neba u *Don Carlu*. Posebno je zapažena kao Ofelija u *Hamletu* Ambroisea Thomasa pod ravnanjem Hervéa Niqueta u režiji Michiela Dijkeme 2011. godine, te kao Norina u *Don Pasqualeu* Gaetana Donizettija pod ravnanjem Josipa Šege u režiji Dore Ruždjak Podolski 2016. godine.

S velikim uspjehom nastupa na glazbenim festivalima (Dubrovačke ljetne igre, Varaždinske barokne večeri, Osorske glazbene večeri, Splitsko ljetno, Riječke ljetne noći...).

Ivana Lazar dobitnica je niza nagrada, među kojima se ističu Diploma *Darko Lukić* 2006., Nagrada *Milka Trnina* Hrvatskoga društva glazbenih umjetnika za ulogu Ofelije, te Nagrada *Jurica Murai* za najbolju interpretaciju na 42. i 47. Varaždinskim baroknim večerima 2012. i 2017. godine.

Fotograf: Domagoj Kunic

SIMFONIJSKI ORKESTAR HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE

10

Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije stasao je postupnim povećavanjem prvog radijskog orkestra osnovanog 1929., samo tri godine nakon početka emitiranja tadašnjega Radio-Zagreba. Od godine 1957. počinje djelovati pod nazivom Simfonijski orkestar Radio-televizije Zagreb, od 1975. do 1990. naziv mu je Zagrebački simfoničari RTZ, a od 1991. nosi današnji naziv. Na čelu toga orkestra stajali su mnogi ugledni dirigenti: Pavle Dešpalj, Krešimir Šipuš, Josef Daniel, Oskar Danon, Milan Horvat, Uroš Lajovic, Vladimir Kranjčević i Nikša Bareza. Među mnogim dirigentima i solistima s kojima je ansambl surađivao bili su i Lovro von Matačić, Igor Markevič, Franz Konwitschny, Claudio Abbado, Lorin Maazel, Zubin Mehta, Ernst Bour, Stjepan Šulek, Krzysztof Penderecki, Antonio Janigro, André Navarra, Leonid Kogan, Henryk Szeryng, Aldo Ciccolini, Ruža Pospiš-Baldani, Dunja Vejzović, Dubravka Tomšić-Srebotnjak, Rudolf Klepač, Ivo Pogorelić, Mstislav Rostropovič, Maksim

Fedotov, Edita Gruberová, José Carreras, Ruggero Raimondi, Barbara Hendricks, Luciano Pavarotti i drugi. Uz redovitu koncertnu djelatnost u Zagrebu, te obvezu redovitog sudjelovanja u radijskom i televizijskom programu, Orkestar gostuje diljem domovine i u inozemstvu. Na tim je gostovanjima stekao priznanja te postao zaslužan promicatelj hrvatske kulture u svijetu. Početkom Domovinskoga rata glazbenici Simfonijskoga orkestra Hrvatske radiotelevizije, služeći domovini, održali su desetine koncerata na bojištima, od Osijeka, Pakraca, Lipika, Đakova, Gospića, Vinkovaca i Bošnjaka do Šibenika, Zadra, Karlovca, pa i Sarajeva. U prosincu 2014. Orkestar je održao uspješnu turneju po Italiji. Uz klasični i suvremeni repertoar te snimanja za potrebe Hrvatske radiotelevizije i diskografskih tvrtki, Orkestar čuva i hrvatsku glazbenu baštinu i suvremeno hrvatsko stvaralaštvo. U diskografskom opusu ističu se autorski albumi hrvatskih skladatelja Stjepana Šuleka, Milka Kelemena i Mire Belamarića, serija CD-a posvećenih šefovima-dirigentima Orkestra, *Alpska simfonija* Richarda Straussa, album s djelima talijanskoga skladatelja Gina Marinuzzija starijega te CD *Donizetti Heroines* s Elenom Mošuc, Zborom Hrvatske radiotelevizije i maestrom Ivom Lipanovićem, objavljen 2013. za Sony Classical. Iste godine objavljen peterostruki album *Stjepan Šulek (1914. - 1986.): 8 simfonija* u izdanju Hrvatske radiotelevizije, Cantusa i Hrvatskog društva skladatelja, nagrađen je diskografskom nagradom *Porin* u dvjema kategorijama: kao najbolji arhivski/tematsko-povijesni album klasične glazbe i kao najbolja izvedba

11

klasične glazbe (Šulekova *Sedma simfonija* pod ravnanjem maestra Pavla Dešpalja). Izvedba *Koncerta za alt-saksofon i orkestar* Pavla Dešpalja, uz solista Gordana Tudora, pod ravnanjem maestra Pavla Dešpalja, zaslužila je *Porin* 2016. u kategoriji najbolje izvedbe klasične skladbe. U sezoni 2010./2011. Orkestar je obilježio 80. obljetnicu postojanja te je tom prigodom objavljena monografija o njegovu djelovanju uz dvostruki album na koji su uvrštene snimke šefo-dirigenata: Milana Horvata, Krešimira Šipušića, Josefa Daniela, Pavla Dešpalja, Vladimira Kranjčevića, Oskara Danona, Uroša Lajovica i Nikše Bareze. Orkestar je primio nagradu *Judita* koju dodjeljuje *Slobodna Dalmacija*, za nastup s pijanisticom Martinom Filjak pod ravnanjem Aleksandra Markovića na 59. Splitskom ljetu 2013. godine. Od sezone 2015./2016. šef-dirigent Simfonijskog orkestra Hrvatske radiotelevizije je Enrico Dindo.

Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije

Prve violine: Mirjam Pustički Kunjko, Marijan Modrušan, Vinka Fabris, Tanja Tortić, Ivana Šambar, Tomislav Vitković, Petromila Marica Jakas, Ivana Penić Defar, Tamara Petir, Ivana Bašić, David Vidović, Ana Dražinić, Marina Podvalej, Margareta Ugrin

Druge violine: Dunja Delač, Vlasta Crnogorac, Vesna Katić, Mira Kušan Sačer, Fani Perišić, Slavko Vinceković, Ivana Duvnjak, Selma Muftić Pustički, Sanja Kociper, Ines Kušec, Kruno Vidović, Matija Jančec

Viole: Krešimir Pustički, Marija Andrejaš, Mario Majcan, Domagoj Ugrin, Francesco Bozzo, Jelena Jordan, Ester Klepač, Nebojša Floreani, Tajana Valentić, Vitold Košir

Violončela: Guennadi Antonov, Melanija Galeta Belić, Marijana Vukovojac-Dugan, Lea Sušan Lujo, Krešimir Lazar, Jonathan Daniel Zalusky, Jadranka Čučković, Jakov Kunjko

Kontrabasi: Helena Babić, Oleg Gourskii, Mislav Adamek, Ivan Domović, Nikica Karačić, Fran Petrač

Flaute: Ivana Grašić, Darija Zokić, Brigita Štadler

Oboe: Dario Golčić, Jelisaveta Barbulović, Ema Abadžieva

Klarineti: Domagoj Pavlović, Božidar Ladašić, Marcelo Zelenčić

Fagoti: Žarko Perišić, Anita Magdalenić, Aleksandar Čolić, Petar Križanić

Rogovi: Bánk Harkay, Ivica Novak, Aleksandar Csiffary, Zoran Katić

Trube: Vedran Kocelj, Ivan Medi, Petar Obradović, Rudolf Homen

Tromboni: Vanja Lisjak, Ivan Mučić, Antonio Janković, Goran Glavaš

Tuba: Jurica Rukljić

Timpani: Hrvoje Sekovanić

Udaraljke: Igor Kerić, Krunoslav Benko, Tomislav Kovačić

Harfe: Mirjana Krišković, Mirjam Lučev-Debanić

IVO LIPANOVIĆ

Dirigent **Ivo Lipanović** rođen je u Dubrovniku, a podrijetlom je iz Lumbarde na Korčuli. Dirigiranje je studirao na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi prof. Igora Gjadrova te kod Lovre pl. Matačića. Godine 1986. pobijedio je na natjecanju mladih dirigenata u Zagrebu te je iste godine, na poziv maestra Vjekoslava Šuteja, angažiran kao zborovođa i dirigent u Operi HNK-a u Splitu. Od 1992. do 1998. godine ravnatelj je Opere HNK-a u Splitu i umjetnički ravnatelj glazbenog programa Splitskog ljeta. U Splitu je ravnao brojnim koncertima, baletima i opernim premijerama, među kojima se ističu Verdijeve opere *Lombardijci* i *Falstaff*, integralna izvedba *Aide*, potom *Carmen* Georgesa Bizeta, *Salome* Richarda Straussa te prva scenska izvedba u Hrvatskoj dramske legende Hectora Berlioz *Faustovo prokletstvo*.

Gostuje u Operi HNK-a u Zagrebu, Operi HNK-a Ivana pl. Zajca u Rijeci te dirigira orkestrima Zagrebačke filharmonije, Simfonijskim orkestrom HRT-a, Dubrovačkim simfonijskim orkestrom te Varaždinskim komornim orkestrom. U inozemstvu dirigira Simfonijskim akademskim orkestrom iz Seula, Simfonijskim orkestrom Beneventa, Orkestrom opere iz Cagliarija, Orkestrom Arena di Verona, Orkestrom Deutsche Oper iz Berlina, Filharmonijskim orkestrom Nice, MDR simfonijskim orkestrom iz Leipziga, Slovenskom filharmonijom i Simfonijskim orkestrom Slovenske radiotelevizije. Godine 1998. praizvodi i snima ciklus madrigala za djevojački zbor i instrumentalni ansambl *Spiriti eccellenti* hrvatskoga skladatelja Petra Bergama. Od 1995. godine intenzivno nastupa u inozemstvu; u Seulu ravna premijerom Verdijeve *Don Carlosa*, u Državnoj operi u Ankari izvodi Orffovu kantatu *Carmina burana*, Giordanovu operu *Andrea Chénier*, Bizetovu *Carmen* te Gounodova *Fausta*. U Italiji s velikim uspjehom prvi put nastupa u Cagliariju s *Faustom*, kao i u Sassariju s Mascagnijevom *Cavallerijom rusticanom*. Tijekom 1996. godine u Veroni s pijanistom Aldom Ciccolinijem integralno izvodi Saint-Saënsove glasovirske koncerte i simfonije Felixa Mendelssohna. Stalni je gostujući dirigent u Teatro Lirico Sperimentale u Spoletu i višegodišnji docent na specijalizaciji za mlade pjevače i orkestralne glazbenike, gdje je ujedno i dirigirao premijerama Gounodova *Fausta*, Massenetova *Werthera*, *Figarova pira* W. A. Mozarta, *Cavallerije rusticane* Pietra Mascagnija, *Suzanine tajne* Ermanna Wolf-Ferrarija, *Manon Lescaut* Giacoma Puccinija. U ožujku 2000. godine dirigira premijerom *Evgenija Onjegina* P. I. Čajkovskoga u Operi u Nici s velikim opernim zvijezdama Barbarom Hendricks, Vladimirom Černovom, Zoranom Todorovićem i Mattijem Salminenom. Nakon uspješnog prvog nastupa u Deutsche Oper u Berlinu s Orffovim djelom *Carmina burana* u listopadu 1999., ponovno je angažiran u toj

kući te s velikim uspjehom, na dan Verdijeve smrti, 27. siječnja 2001., dirigira svečanom predstavom *Falstaffa*. Nakon *Evgenija Onjegina* u Nici, počinje plodnu umjetničku suradnju sa sopranisticom Barbarom Hendricks. Zajedno koncertno nastupaju u Švicarskoj i Francuskoj, a u listopadu 2003., nakon uspješnog koncerta u Zagrebu, ostvaruju veliku francusku turneju sa završetkom u pariškom Théâtreu du Châtelet. Od 2001. do 2003. godine bio je na dužnosti glavnog glazbenog ravnatelja državne opere u Ankari i festivala u Aspendosu. Dobitnik je Nagrade *Milka Trnina* Hrvatskoga društva glazbenih umjetnika za 2003. godinu. U Brescii 2004. dirigira Puccinijevom *Madama Butterfly* u povodu stote obljetnice konačne verzije te opere (Brescia, 1904.), nastupajući s ansamblima veronske Arene. U Teatru Filarmonico u Veroni, 2005. postavlja novu produkciju Verdijeve *Traviate*. Posljednjih nekoliko godina intenzivno nastupa u hrvatskim opernim kućama. U sezoni 2007./2008. u sva četiri nacionalna kazališta dirigira premijerama: Gotovčevim *Erom s onoga svijeta* u HNK-u Ivana pl. Zajca u Rijeci, Puccinijevom *Manon Lescaut* u HNK-u Split, Puccinijevim *Triptihom* u HNK-u Zagreb te opernim diptihom u HNK-u Osijek – *Aleko* Sergeja Rahmanjinova i *Cavalleria rusticana* Pietra Mascagnija. Godine 2009. u Teatru *Vittorio Emanuele* u Messini ravna premijerom Bizetove *Carmen*, a u Rijeci praizvedbom nove domaće opere, *Casanova u Istri* Alfija Kabilja. Iduće godine vrlo su dobro primljene koncertne izvedbe Mascagnijeve *Cavallerije rusticane* i Leoncavallovih *Pagliaccija* na festivalu Luglio musicale Trapanese na Siciliji, gdje sljedećih godina postavlja Puccinijevu *Toscu* i Bizetovu *Carmen*. U sklopu Muzičkog biennala Zagreb dirigira praizvedbom opere *Maršal* Silvija Foretića u HNK-u Split 2011. godine.

Sa sopranisticom Invom Mulom i Zagrebačkom filharmonijom za izdavačku kuću Virgin snimio je album opernih arija *Il bel sogno*. Sa sopranisticom Elenom Mošuc i Zborom i Simfonijskim orkestrom HRT-a u izdanju Sony Classical snimio je album *Donizetti Heroines*. Uz maestra Vjekoslava Šuteja višegodišnji je dirigent humanitarnog spektakla *Opera pod zvijezdama* na zagrebačkoj Šalati, kao i mnogih koncerata Zagrebačke filharmonije na kojima su nastupile operne zvijezde José Carreras, Inva Mula i Denyce Graves. Od 2007. djeluje kao samostalni umjetnik stalno nastanjen u Zagrebu, a od listopada 2014. postavljen je za ravnatelja opere Hrvatskog narodnog kazališta u Splitu i ravnatelja glazbenog programa Splitskog ljeta.

Po mnogo čemu je **Nabucco** istinski početak umjetničke karijere **Giuseppea Verdija** (1813. – 1901.), pravo rađanje njegova prepoznatljiva glasa. Doduše, njegova je karijera počela dvije godine prije. Verdi nije u opernu arenu ušao na mala vrata, nego na glavna: njegova prva opera *Oberto* praižvedena je u najprestižnijem talijanskom kazalištu, milanskoj Scali, 1839. godine, s priličnim uspjehom. Ali ubrzo su uslijedili neki od najmračnijih mjeseci i godina za Verdija: velika obiteljska tragedija (smrt njegove mlade obitelji – dvoje djece, a potom i supruge Margherite) i velik udarac u karijeri, s katastrofalnim neuspjehom sljedeće opere, *Un giorno di regno (Jedan dan kraljevanja)*. Ti događaji doveli su Verdija do ruba odustajanja od daljnje skladateljske karijere. Proći će osamnaest mjeseci do sljedeće opere. Međutim, nije to bila tek treća opera u nizu: bio je to uspjeh koji će Verdiju otvoriti sva vrata i kojim će zauvijek osvojiti srca operne publike. *Nabucco*, praižveden 1842., ponovno u najvećem lombardijskom kazalištu (s kojim je već prije *Oberta* Verdi potpisao ugovor za tri opere), dobit će oznaku Verdijeve „prve opere“, kao djelo bez istinskih preteča. U *Nabuccu* Verdi progovara novim, snažnim, izravnim glasom kojim je u jednom mahu preuzeo talijansku operu. Tu se prvi put javljaju sve najvažnije odrednice ranog Verdijeva stila: inovativna i dinamična uloga zbora, neobična ritamska vitalnost te izuzetan smisao za dramski tijek. Protagonist te opere, kao što se često navodi, zapravo je zbor, a upravo na ulomku skladanom za zbor, zboru Židova iz trećega čina opere, *Va pensiero*, počiva neprekinuta slava *Nabucca*. Himnična melodija ispunjena gotovo religioznim domoljubnim zanosom pojavljuje se već u uvertiri opere. **Uvertira** počinje svečanim koralnim uvodom, nakon kojega slijedi niz tema iz opere: ona glavna, koja se ponavlja je ideja zbora *Maledetto* iz drugoga čina opere. Njoj je kontrastna tema *Va pensiero*, a uz njih se javlja još niz ratničkih nadahnuća. Biblijska tema libreta Temistoclea Solera prikazana je sa svom grandioznošću, u četiri dijela opere (četiri čina), svaki sa svojim naslovom i citatom ili parafrazom iz Starog zavjeta, a u središtu zapleta je želja za moći. Za moć se bore babilonski kralj Nabucco (Nabukodonozor) i njegova navodna kći i protivnica Abigajla. Na trećoj je strani Zaharija, židovski veliki svećenik, koji zagovara njihove želje. Kad Nabucco i Abigajla zamijene uloge, kad on, nakon što se proglasio bogom, na kraju drugoga dijela opere izgubi svu moć, počinje njegova intimna drama. Nabucco gubi razum, a Abigajla preuzima krunu i upravlja njime. Tek u četvrtom činu on dolazi k sebi, kako bi spasio svoju mlađu kćer, Fenenu, od smrtne presude. U prvom prizoru zadnjega čina on se u uvodnim frazama orkestra prisjeća prošlosti. Tada začuje posmrtnu koračnicu i ugleda Fenenu koja odlazi na stratište. Jedino što mu preostaje je molitva Bogu Izraela: vraća mu se razum i on okuplja svoje podanike da spase Fenenu. Ta scena strukturirana je kao dvostruka arija za Nabucca: prvi dio je molitva, **Dio di Giuda (Bože Izraelov)**, a drugi raskošna *cabaletta* **O prodi miei (O, hrabri moji junaci)** u kojoj se Nabuccu pridružuje muški zbor.

S početka Verdijeva dugog skladateljskog vijeka sad odlazimo do kraja, do opere u kojoj kulminira Verdijev tragičarski genij – opere **Otello**. U

svojem pretposljednem opernom djelu, nakon niza mijena i sve veće odvojenosti od trendova u talijanskoj operi sedamdesetih godina 19. stoljeća, Verdi se vraća s novopronađenom invencijom i osvježena skladateljskog stila te se priključuje suvremenim tendencijama u glazbi. Suraduje s Arrigom Boitom, nekoć svojim gorljivim protivnikom, a sada vrijednim libretistom koji mu, s izdavačem Ricordijem, predlaže naslov Williama Shakespearea, kojega je Verdi cijeloga života vrlo cijenio i prema kojemu je stvorio operu *Macbeth* te se neuspješno bavio idejom *Kralja Leara*. Premijera održana u veljači u milanskoj Scali očekivano je bila uspješna, iako su neki kritičari zapazili određenu artifičijelost i nedostatak neposrednosti Verdijeve nove manire. Opera je uskoro dospjela i na ostale najvažnije europske pozornice. Za parišku premijeru u Théâtre de l'Opéra 1894. godine Verdi je dodao **baletnu glazbu** trećem činu, tzv. *Ballabili*. Glazba sadržava sedam ulomaka, koje Verdi detaljno opisuje, šaljući rukopis Giuliju Ricordiju, opisujući uvodne zvukove rogova, ples turskih robinjica, koji ne odiše dobrim raspoloženjem, jer su djevojke robinje. Nakon *Arapске pjesme*, slijedi *Invokacija Alaha*, tijekom koje se sve smiri, nakon toga *Grčka pjesma* te *Danza*, klasični, aristokratski ples. Živahni *Allegro vivace* najavljuje skupinu Venecijanaca u plesu *La Muranese*, a potom sami muškarci plešu na posljednju *Ratničku pjesmu*. Ta glazba koju je Verdi dovršio 12. kolovoza 1894., godinu dana nakon *Falstaffa*, ujedno je i posljednja Verdijeva operna skladba.

Jedan od najdojmljivijih opernih zlikovaca je lik Jaga, upravo zahvaljujući Verdijevoj inventivnosti. Sve do siječnja 1896. Boito i Ricordi operu su često nazivali „Jago“. To nije bilo čudno jer je u Boitovoj adaptaciji Shakespeareove drame Jago dobio na važnosti. Štoviše, Boito za lik Jaga piše novi tekst, poglavito slavni Jagov *Credo*. Verdi, koji nije bio sklon nazivanju opere Jagovim imenom, smatrao je da je, premda je Jago demon koji pokreće događaje, Otello taj o kojemu sve ovisi, jer on voli, on je ljubomoran, on ubija i na kraju biva ubijen. Za Jaga sklada dramatičnu glazbu, postavljajući pred baritona vrlo visoke vokalne i glumačke zahtjeve. Zanimljivo je da je Verdi smatrao da „nitko nikad neće moći glumiti i pjevati Jaga onako kako bi trebalo“. Bila je to misao koja ga je naglala da ustvrdi da mu je „vrlo žao što je uopće napisao tu ulogu... i također... operu!“ Jago u Verdijevoj glazbi opstruira ostale likove, za njega je pisan sasvim drugačiji glazbeni jezik: njegove su fraze često isprekidane, češće su to komadići recitativa nego cijele melodije, ali ono što ih čini neobičnima, i pokazuje njegov podmucao karakter i malicioznost bez motiva, jesu neobični ukrasi, trileri i *acciaccature* (mali, brzi, naglašeni ukrasni tonovi, koji u trenu skliznu na drugi ton), koji dočaravaju njegov podrugljiv smijeh, opreznou i lukavu narav. Jagov glazbeni jezik vrhunac doseže u slavnom ulomku **Vanne; la tua meta già vedo ... Credo in un Dio crudel**, (*Pođi; već vidim cilj kom krećeš... Vjerujem u okrutna Boga*) u drugom činu opere, poznatijem jednostavno kao Jagov *Credo*. Taj ulomak ne sadrži prave melodije, nego niz recitativnih deklamacija ispunjenih kromatikom. Cijela scena ispresijecana je naglim promjenama tempa, naletima orkestra, koji u mračnom trijumfalnom tonu prati bogohulnu Jagovu inačicu molitve.

„Ta je tragedija jedno od najvećih ljudskih ostvarenja! Ako ne možemo njome napraviti nešto veliko, onda možemo barem pokušati napraviti nešto što nije svakodnevno... Znam kakav je opći ton i 'tinta' opere, kao da je libreto već završen.“ Tako je pisao Verdi svojem libretistu Francescu Mariji Piaveu, ohrabrujući ga da se prihvati šekspirijanske teme, tragedije **Macbeth**, koju dovršava i s velikim uspjehom praihvodi u firentinskom Teatru della Pergola 1847. godine. Mračno, fantazmagorično okruženje priče u kojoj ambicija vodi ubojstvima, začinjene halucinacijama, proricanjima, praznovjerkama, Verdi postavlja u operi već od prvih taktova, sa zborom vještica u šumi, u negostoljubivom, hladnom i jezovitom podneblju Škotske. **Baletna glazba**, koju je Verdi napisao za parišku izvedbu 1865. godine, slijedi nakon uvodnog zbora vještica s početka trećega čina u mračnoj špilji. Nakon što su vještice otpjevale svoje bizarno živahne melodije, balet se razvija u tri stavka. U prvome nadnaravna bića plešu oko kotla u tempu *Allegro vivacissimo*. Hekata izlazi naprijed; slijedi *Andante* bogat kromatikom, u kojemu se pantomimom prikazuje Macbeth kako dolazi pitati za svoju sudbinu. Posljednji stavak je groteskni valcer, u kojemu duhovi divlje plešu oko kotla.

Desetak godina nakon opere *Macbeth* nastaje **Krabuljni ples**, opera koja donosi političku intrigu, klasični ljubavni trokut, kralja koji pokušava ponovno učvrstiti svoju vlast, uništeno prijateljstvo koje završava izdajom i ubojstvom, kao i opskurnu scenu vraćanja. Sve su to elementi potrebni za uzbudljivo operno djelo, koje je Verdi bio namijenio kazalištu San Carlo u Napulju 1857. godine. U središtu radnje trebao je biti švedski kralj Gustav III. i njegovo ubojstvo. Tema je bila popularna i već su je u svojim operama upotrijebili Daniel Auber i Severio Mercadante. Ali politički trenutak u Italiji nije bio povoljan, pa je Verdi s libretistom Antoniom Sommom transponirao radnju u Sjevernu Ameriku, a Gustav III. postao je Riccardo, Conte di Warwick. Njegov najbolji prijatelj, ujedno i politički saveznik koji ga upozorava na zavjeru koja se kuje protiv njega, je Renato. Ali on je i muž žene u koju je Riccardo zaljubljen. Amelia mu uzvraća osjećaje, ali njihova se ljubav neće moći ostvariti. U neslućenom obratu događaja, Renato će otkriti tajnu vezu svojega najboljeg prijatelja i svoje supruge. Nakon svađe s Amelijom, on shvaća da nije ona ta kojoj se želi osvetiti, nego Riccardo. U recitativu **Alzati (Ustani)** dopušta Ameliji da još jedanput vidi njihova malog sina. Gledajući potom u Riccardov portret, on ljutito izlijeva bijes – **Eri tu (Upravo ti)**, odlučujući da Riccardova krv mora biti prolivena. No onda u drugom dijelu arije razočarano pjeva dugu *cantilenu* žaleći nad svojom izgubljenom ljubavi.

Odnos baritona i soprana uvijek je u Verdijevim operama poseban, pogotovo kad je riječ o odnosu otac-kći, kao u *Nabuccu*, *Luisi Miller*, *Simonu Boccanegri*, *Aidi* i drugdje. U operi **Rigoletto** na libreto Francesca Marije Piavea (praihvodenoj s golemim uspjehom u venecijanskom kazalištu La Fenice 1851.), Verdi stvara kompleksan lik grbavca, Rigoletta, koji s jedne strane kao dvorska luda sudjeluje u raskalašenom životu na dvoru Vojvode od Mantove, kao jedan od glavnih Vojvodinih pomagača, a s druge strane

vodi tajni privatni život, čuvajući u strogoj tajnosti ono najdragocjenije, svoju kćer Gildu. Za predložak je Verdi imao, kako je rekao: „Jedno od najvećih ostvarenja suvremenog kazališta“, dramu Victora Hugoa *Kralj se zabavlja*. „Tinta“ opere, kako je Verdi govorio Piaveu, bila je u njegovoj glavi stvorena i prije nego što je nastao libreto. Odmah na početku Verdi nas zabljesne ležernom, lascivnom glazbom Vojvodine suite, a tek što postanemo svjesni opasnosti koju ona može predstavljati za Rigoletta i njegovu kćer Gildu, ono najgore će se ostvariti: Gilda je ometa, a Rigoletto se od pokretača Vojvodine zabave pretvara u žrtvu, oca koji je izgubio kćer. Rigolettova neutješnost i mračni planovi osvete preklapaju se s bezbrižnim Vojvodinim melodijama, donoseći stalni slatko-gorki sukob u glazbi i osjećaj opasnosti. Plan će završiti loše. Umjesto Vojvode, kako je Rigoletto dogovorio s krvnikom, žrtva će biti Gilda. Odnos Rigoletta i Gilde, Verdi uspostavlja u duetu u prvom činu, a njihov duet u drugom činu **Tutte le feste al tempio...** (*Na svaki se blagdan u crkvi*) produbljuje topao odnos, koji je nakon Gildine otmice ispunjen novim osjećajima. Duet u četiri odjeljka počinje Gildinim prepričavanjem događaja, *Tutte le feste al tempio*. U kontrastnom ulomku Rigoletto joj odgovara, a njegov odgovor pretvara se u melodiju u kojoj govori kćeri da plače; ona mu se pridružuje u ornamentiranim linijama, da bi Rigoletto, zureći u Vojvodin portret, završio *cabalettom* u kojoj mu se Gilda pridružuje: **Si, vendetta, tremenda vendetta** (*Jest, osveta, strahovita osveta*).

Opera **I Pagliacci** najvažnija je opera **Ruggera Leoncavalla** (1857. – 1919.), čiji nabijeni, tijesno vođeni, siloviti glazbeno-dramski tijek i radnja ispunjena nasiljem, snažnim emocijama i naglim obratima, sažimlju sve ono što se smatra karakterističnim za stil opernog verizma. Nakon uspjeha Mascagnijeve opere *Cavalleria rusticana*, izdavač Sonzogno bio je u potrazi za novim, jednako efektnim temama, pa kad je Leoncavallo došao s pričom o ljubavi i ljubomori u trupi putujućih glumaca (izvor je članak iz novina), bio je siguran da će opera biti uspješna. Nije se prevario. *I Pagliacci* je na praihvodbi u svibnju 1892. trijumfirao. Tragedija je pripremljena u prvom dijelu opere nizom uvida u realnost života putujuće glumačke družine, a središnje svjetlo obasjava glavnog klauna Canija, čija je otužna privatnost u snažnom kontrastu s maskom koju stavlja svaki dan. Prije nego što se zastor podigne, u slavnom Prologu, grbavi glumac Tonio najavljuje priču o stvarnim ljudima – **Si può?... Si può? ... (Smije li se?...)** U nizu recitativa i *ariosa* podsjeća publiku da i glumci imaju osjećaje, a svoju misao razvija u ariji raskošnih melodija *Un nido di memorie (Gnijezdo puno uspomena)*.

Verdijev nasljednik na tronu talijanske opere, **Giacomo Puccini** (1858. – 1924.) majstor je suptilnosti, geste, intimne ljudske priče, kojoj daje bezvremensku umjetničku dimenziju. Razvit će posebno umijeće psihologizacije likova i situacija već u prvim operama, nemajući u tim pothvatima pravog prethodnika i bivajući pravim inovatorom vokalno-orkestralne karakterizacije likova i stvaranja osobitog kolorita, impresionističkih detalja i atmosfere u svojim operama. Orkestar i orkestralni ulomci, od prvih opera koje je stvorio, *Le Villi* i *Edgar*, imaju posebnu ulogu u stvaranju simfonijskog jedinstva, karakterističnog

za Puccinijeve opere. *Intermezza* i preludiji donose atmosferu djela i reminiscencije, odnosno anticipacije vokalnih melodija u operi. U svojoj trećoj operi, **Manon Lescaut**, praižvedenoj 1893. u Torinu, Puccinijeva genijalnost već je bila sasvim vidljiva: uspijeva domišljatošću učiniti uspješnim spoj vagnerijanske tehnike lajtmotiva i talijanskog koncepta *dramme in musica*, u kojoj melodija ima najvažniju ulogu. Simfonijski način razmišljanja prilagođava opernoj formi čina i dramskim zahtjevima radnje. Tematski materijal oblikuje kao mrežu međusobnih veza, povezujući likove sa situacijama i situacije s emocijama, tako da se čini kao da nas glazba sama vodi vlastitim suptilnim asocijacijama, neovisno o riječima libreta. U operi *Manon Lescaut* riječ je o mladoj djevojci koja žudeći za lagodnijim životom ne preže od skretanja s puta morala, a njezina je okolina i više nego poticajna za to. Puccini vješto oslikava povijesni kolorit 18. stoljeća, posebno licemjerni i razvratni aspekt toga razdoblja. Menueti, Manonin *boudoir* u kući njezina postarijeg ljubavnika, glazba unajmljenih glazbenika, scena u luci nakon što Manon zbog razvrata bude prognana u Ameriku – svi se ti elementi zgušnjavaju i na kraju pročišćavaju u glazbi posljednjega čina, koji vodi konačnoj katarzi, u obliku najtežih posljedica do kojih su doveli postupci likova uvjetovani okolinom i situacijama s kojima se nisu mogli nositi. Jedan od katarzičnih trenutaka u operi je i melankolični *Intermezzo* iz trećega čina, koji označava put u Le Havre, odakle će Manon biti deportirana. Gotovo sanjarska melodija kao da nosi zaborav, odmor od događaja u operi. Počinje meandričnom melodijom u gudačima, u kojoj se instrumenti susreću u kromatskim, čeznutljivim melodijskim fragmentima, podsjećajući na prve riječi koje Manon upućuje Des Grieuxu: „Manon Lescaut mi chiamo“ (Zovem se Manon Lescaut). Dvanaest taktova poslije, Puccini nas obasipa dugom melodijom u unisonu flaute i viole koji, kao i najveći dio glazbe koja slijedi, dopire iz melodijskog materijala dueta Manon i Des Grieuxa iz drugoga čina opere, posebno iz Manoninih riječi, molbe Des Grieuxu: „Un'altra volta ancora, deh, mi perdona“ (Oprosti mi još jedanput).

U stvaralaštvu **Umberta Giordana** (1867. – 1948.) najvažnije mjesto ima veristička opera **Andrea Chénier** (1896.), ujedno i jedina njegova opera s uobičajenoga izvedbenog opernog repertoara. Premda je u središtu radnje Francuska revolucija, u srži je *Andrea Chénier* prava talijanska opera, u kojoj se snažne osobne strasti preplicu s politikom, likovi dolaze u ekstremna emocionalna stanja i istražuju ih snažnim ekspresijama Giordanove glazbe. Neki od najvažnijih tenora 20. stoljeća (Franco Corelli, Richard Tucker i Mario del Monaco) svojim su interpretacijama pridonijeli popularnosti te opere, koja sadrži čak četiri popularne tenorske arije. Ne manje popularna je i sopranska arija *La mamma morta* te ekspresivni monolog baritona, Gérarda, **Nemico della Patria?!** (*Neprijatelj domovine?!*), u kojem on potpisuje optužbe protiv Chéniera, koji mu je suparnik u ljubavi prema Maddaleni. U svojem monologu on s gorčinom razmišlja o licemjernom činu prokazivanja Chéniera; postavši slugom aristokracije, postao je i robom vlastitih strasti. To je najdulji neprekinuti govor u operi, čije dugo glazbeno i dramsko putovanje počinje sagledavanjem situacije, u nizu odvojenih fraza koje prate

Illicin libreto, izbjegavajući povezane melodije i kontinuirani ritamski puls, dok Gérard promišlja o svojem sluganstvu. Ali to više nije služenje aristokraciji, nego robovanje strastima. Razmišljajući o svojoj savjesti, njegova se glazba otvara u široku, bogato orkestriranu melodiju, koja je srž monologa i znak da Gérard nije Scarpia – jer on ima savjest i postupit će prema njoj pa makar i bilo prekasno.

„Šteta je što sam najprije napisao *Cavalleriju*. Bio sam okrunjen prije nego što sam postao kralj.“ Tako je **Pietro Mascagni** (1863. – 1945.) procijenio vlastitu karijeru, prisjećajući se svojega mladenačkog uspjeha 1890. s operom *Cavalleria rusticana*. Sljedećih pedeset pet godina pokušavao je ponoviti uspjeh, ali samo još dvije od njegovih petnaest opera ostaju povremeno na repertoaru: tragedija *Iris* i lagana komedija **L'Amico Fritz** (*Prijatelj Fritz*). Ta opera praižvedena je samo godinu dana nakon *Cavallerije*, u rimskom Teatru Costanzi u listopadu 1891. Uspjeh je bio golem, čak sedam ulomaka bilo je ponovljeno. Mascagni je za tu operu odabrao ruralno okruženje, na alzaškom imanju naslovnoga Fritza Kobusa. U ljubavnoj radnji nema mjesta nikakvim intenzivnim dramatičnim elementima ni izljevima strasti: lukavi rabin David uspijeva promijeniti Fritzov filozofski pristup životu i nagnati ga da se zaljubi i na kraju oženi lijepom Suzel. Mascagni suptilno opisuje likove i njihove osjećaje. Orkestar u toj operi često ima prozračnu kvalitetu komorne glazbe, nježnu i impresionističku, s naglašenom ulogom drvenih puhača. *Intermezzo* u trećem činu opere, melankolični veristički ulomak opere, umetnut na vrhuncu radnje, sadrži auru ciganskog stila, što se prepoznaje posebno u obilnoj primjeni *appoggiatura* gorko-slatkog efekta, s dugim elegičnim frazama, kroz koje probija svjetlo koje kao da daje osjećaj nade protagonistima opere, posebno na kraju, kad se akordi oboje durom.

Gotička moda, trend mračnih sjevernjačkih priča smještenih u egzotično, jezovito ozračje škotskih vrleti i ruševnih dvoraca, zahvatio je operu prve polovice 19. stoljeća. **Lucia di Lammermoor Gaetana Donizettija** (1797. – 1848.) bila je već četvrta u nizu opera nastalih prema romanu *Lammermoorska nevjesta* Waltera Scotta. Libretist Salvatore Cammarano unio je znatne izmjene u odnosu na original, ali je zadržao snažnu okosnicu radnje. *Lucia di Lammermoor* nastaje na vrhuncu Donizettijeve karijere, nakon velikih uspjeha s početka tridesetih godina 19. stoljeća, s operama *Anna Bolena*, *Ljubavni napitak* i *Lucrezia Borgia*. U operama iz tog razdoblja surađivao je s nizom vrhunskih pjevača, među kojima je bila Fanny Tacchinardi-Persiani, najveća zvijezda vokalne tehnike svoje generacije. Konstelacija vrhunskih pjevača s kojima je Donizetti surađivao posebno je važna pri nastanku njegovih opera, jer je opere skladao imajući na umu pjevače i njihove mogućnosti. Glasu Fanny Tacchinardi-Persiani bila je namijenjena vokalno i dramski izuzetno zahtjevna uloga Lucije, krhke junakinje, koja će biti žrtvom obiteljskih razmirica i interesa (u svojoj slavnoj sceni ludila Lucia gubi razum). U drugoj sceni prvoga čina koja počinje solom harfe (koju je barem jedna Lucia, Ernesta Grisi, sama svirala), Lucia iščekuje sastanak s Edgardom. Već tu se skladatelj poigrava Lucijinim stanjem

svijesti – ona gleda u fontanu u parku u koju je davno jedan ljubomorni predak Ravenswooda bacio mrtvo tijelo lammermoorske djevojke koju je zaklao u ljubomornom bijesu. Lucía se boji, jer je nedavno vidjela djevojičin duh. Opisuje taj događaj Alisi, u ariji **Regnava nel silenzio** (*Vladala je tišina*), govoreći da je voda postala krvavo crvena. Arija je pravi primjer Donizettijeva talenta u primjeni vokalne ornamentacije u dramske svrhe: delikatni ukrasi i eterična melodijska vrludanja živo opisuju Lucijino nestabilno emocionalno stanje.

Solistički narativ Rigoletta u drugom činu istoimene opere **Giuseppa Verdija, Cortigiani, vil razza dannata** (*Dvorani, prokleti soju podli*), koji prethodi duetu s Gildom, epska je scena od tek nekoliko minuta, ali je u njoj zbijen bogat glazbeni materijal. Praćen gustim repetitivnim figurama gudača, Rigoletto, izgubivši kćer, prijeti dvorjanima koji su je oteali i predali Vojvodi. No nemoćan je i njegova se melodija pretvara u preklinjanje – svaki ulomak te formalno nekonvencionalne arije prati razvoj njegovih psihičkih stanja. Kako se razbija Rigolettova melodija u srednjem dijelu arije, tako i pratnja postaje fragmentirana. U posljednjem dijelu Rigoletto se pokušava sabrati i, uz sola violončela i engleskog roga, u jednoj od najdirljivijih Verdijevih melodija moli milost za svoju patnju.

Giuseppe Verdi

Dio di Giuda... O prodi miei,
 arija Nabucca iz 4. čina opere *Nabucco*
 Libreto: Temistocle Solera

Dio di Giuda!... l'ara, il tempio
 a te sacri, a te sacri, sorgeranno...
 Deh mi togli, mi togli a tanto affanno,
 deh mi togli a tanto affanno
 e i miei riti, e i miei riti struggerò.
 Tu m'ascolti!... Già dell'empio
 rischiarata è l'egra mente! ah!
 Dio verace, onnipossente,
 adorarti, adorarti ognor saprò,
 adorarti ognor saprò,
 adorarti ognor saprò.

O prodi miei, seguitemi,
 s'apre alla mente il giorno;
 ardo di fiamma insolita,
 re dell'Assiria io torno!
 Di questo brando al fulmine
 cadranno gli empi, cadranno al suolo;
 tutto vedrem rifulgere
 di mia corona, corona al sol.

Bože Izraelov!... Oltar, hram
 podići će se, posvećeni tebi, posvećeni tebi...
 Vaj, izbavi me, izbavi me iz velikog jada,
 vaj, izbavi me iz velikog jada
 i svoje ću obrede, svoje ću obrede uništiti.
 Ti me slušaš!... Već mi se, bezbožniku,
 prosvjetljuje bolesni um! Ah!
 Istiniti, svemogućí Bože,
 klanjat ću ti se, klanjati neumorno,
 klanjat ću ti se neumorno,
 klanjat ću ti se neumorno.

O, hrabri moji junaci, slijedite me,
 mojemu umu sviće dan;
 gorim neobičnim plamom,
 ja sam opet asirski kralj!
 Od munjevitog udarca ovoga mača
 past će bezbožnici, pasti na tle;
 vidjet ćemo kako sve bliješti
 na suncu moje krune, moje krune.

Giuseppe Verdi

Vanne; la tua meta già vedo... Credo in un Dio crudel,
 arija Jaga iz 2. čina opere *Otello*
 Libreto: Arrigo Boito

Vanne; la tua meta già vedo.
 Ti spinge il tuo dimone,
 e il tuo dimon son io.
 E me trascina il mio, nel quale io credo,
 inesorato Iddio.

Credo in un Dio crudel che m'ha creato
 simile a sé e che nell'ira io nomo.
 Dalla viltà d'un germe o d'un atomo
 vile son nato.
 Son scellerato
 perché son uomo;
 e sento il fango originario in me.
 Sì! questa è la mia fé!
 Credo con fermo cuor, siccome crede
 la vedovella al tempio,
 che il mal ch'io penso e che da me procede,
 per il mio destino adempio.
 Credo che il giusto è un istrion beffardo,
 e nel viso e nel cuor,
 che tutto è in lui bugiardo:
 lagrima, bacio, sguardo,
 sacrificio ed onor.
 E credo l'uom gioco d'iniqua sorte
 dal germe della culla
 al verme dell'avel.
 Vien dopo tanta irrision la Morte.
 E poi? E poi? La Morte è il Nulla.
 È vecchia fola il Ciel.

Podi; već vidim cilj kom krećeš.
 Goni te tvoj zloduh
 i taj sam zloduh ja.
 A mene vuče neumoljivi Bog
 u kojeg vjerujem.

Vjerujem u okrutna Boga koji me stvori
 na svoju sliku i kojeg u srdžbi imenujem.
 Iz klince sam se podlosti
 ili iz podle čestice rodio.
 Zlikovac sam
 jer sam čovjek;
 i u sebi osjećam iskonski kal.
 Jest! To je moja vjera!
 Vjerujem iz dna duše, kao što vjeruje
 udovica u hramu,
 da zlo što ga smišljam i što ga širim
 činim jer mi je tako suđeno.
 Vjerujem da pravедnik posmjешljivo glumi
 i licem i u srcu,
 da je u njega sve lažno:
 suza, poljubac, pogled,
 žrtva i čast.
 I vjerujem da se čovjekom opaka kob igra
 počevši od kolijevke
 pa sve do crva u grobu.
 Nakon sve te poruge dođe Smrt.
 A tad? A tad? Smrt je Ništavilo.
 Nebo je pusta priča.

Giuseppe Verdi

Alzati... Eri tu,

arija grofa Anckarströma iz 3. čina opere *Krabuljni ples*

Libreto: Antonio Somma prema libretu Eugèna Scribea za operu
Gustav III. ili *Krabuljni ples* Daniela Aubera

Alzati; là tuo figlio
A te concedo riveder. Nell'ombra
E nel silenzio, là,
Il tuo rossore e l'onta mia nascondi.

Non è su lei, nel suo
Fragile petto che colpì degg'io.
Altro, ben altro sangue a terger dessi
L'offesa!...
Il sangue tuo!
E lo trarrà il pugnale
Dallo sleal tuo core,
Delle lagrime mie vendicator!

Eri tu che macchiavi quell'anima,
La delizia dell'anima mia;
Che m'affidi e d'un tratto esecrabile
L'universo avveleni per me!
Traditor! che compensi in tal guisa
Dell'amico tuo primo la fé!

O dolcezze perdute! O memorie
D'un amplesso che mai non s'oblia!...
Quando Amelia si bella, si candida
Sul mio seno brillava d'amor!
È finita, non siede che l'odio
E la morte nel vedovo cor!
O dolcezze perdute, o speranze d'amor!

Ustani; ondje sina
Dopuštam ti da vidiš. U tami
I u tišini, ondje,
Skrij svoju rumen i moju sramotu.

Okomit se ne smijem na nju,
Na njezinu krhku grud.
Druga, posve druga krv treba da
Uvredu spere!...
Tvoja krv!
I bodež će je prolit
Iz tvojeg podmuklog srca,
Da osveti moje suze!

Upravo ti si okaljao tu dušu,
Radost moje duše;
Umilio si mi se, pa gnusnim činom
Sav mi zatrovao svijet!
Izdajico, koji tako uzvračaš
Povjerenje najboljega prijatelja!

O, izgubljene slasti! O, uspomene
Na zagrljaj koji se nikad ne zaboravlja!...
Kad je Amelia, tako lijepa, tako kreposna,
Blistala od ljubavi u mojem naručju!
Gotovo je, samo mržnja i smrt
Stoluju u obudovjelome srcu!
O, izgubljene slasti, o ljubavne nade!

Giuseppe Verdi

Tutte le feste al tempio... Vendetta,

duet Gilde i Rigoletta iz 2. čina opere *Rigoletto*

Libreto: Francesco Maria Piave prema drami *Kralj se zabavlja* Victora Hugoa

Gilda

Tutte le feste al tempio
mentre pregava Iddio,
bello e fatale un giovine
offriasi al guardo mio...
se i labbri nostri tacquero,
dag'occhi il cor, il cor parlò.
Furtivo fra le tenebre
sol ieri a me giungeva...
Sono studente, povero,
commosso mi diceva,
e con ardente palpito
amor mi protestò.
Partì... il mio core aprivasi
a speme più gradita,
quando improvvisi apparvero
color che m'han rapita,
e a forza qui m'addussero
nell'ansia più crudel.

Rigoletto

Ah!
(Solo per me l'infamia
a te chiedeva, o Dio...
ch'ella potesse ascendere
quanto caduto er'io...
Ah presso del patibolo
bisogna ben l'altare!...
ma tutto, ma tutto ora scompare...
l'altare... si rovesciò!
tutto scompare...
l'altar... si rovesciò! ah!...)
Piangi! piangi fanciulla,
fanciulla piangi...

Gilda

Padre!

Rigoletto

scorror, scorror fa il pianto sul mio cor.

Gilda

Na svaki se blagdan u crkvi,
dok sam se molila Bogu,
lijep i koban mladić
nadavao mojemu pogledu...
dok su nam usne šutjele,
iz očiju je srce, srce govorilo.
Krišom je u mraku
jučer sâm došao k meni...
Siromašan sam student,
ganuto mi je rekao,
i s ustreptalim mi žarom
izjavio ljubav.
Otišao je... a moje je srce
stalo gajiti još dražu nadu,
kadli najednom iskrснуše
oni što su me oteli,
i silom me amo doveli
u najgoroj strepnji.

Rigoletto

Ah!
(Da samo mene snađe bruka
molio sam te, o Bože...
da se ona uzvisi
koliko sam ja nisko pao...
Ah, uz vješala
doista treba da stoji oltar!...
No sve, no sve sad nestaje...
oltar se... srušio!
sve nestaje...
oltar se... srušio! ah!...)
Plači! Plači, djevojčice,
djevojčice, plači...

Gilda

Oče!

Rigoletto

lij, lij suze na mojim grudima.

Gilda

Padre, in voi parla un angel
per me consolator.

Rigoletto

Piangi,

Gilda

Padre, in voi parla un angel...

Rigoletto

piangi, fanciulla, fanciulla, piangi...

Gilda

padre, in voi parla un angel...

Rigoletto

scorrrer, scorrrer fa il pianto sul mio cor.

Gilda

padre, in voi parla un angel

Rigoletto

Piangi, piangi, piangi, scorrrer fa il pianto

Gilda

consolator.

Rigoletto

sul mio cor.

Gilda

Padre, in voi parla un angel

Rigoletto

Piangi, piangi, piangi, scorrrer fa il pianto

Gilda

consolator,

Rigoletto

sul mio cor,

Gilda

angel consolator, angel consolator, ah!

Gilda

Oče, iz vas govori anđeo
koji me tješi.

Rigoletto

Plači,

Gilda

Oče, iz vas govori anđeo . . .

Rigoletto

plači, djevojčice, djevojčice, plači . . .

Gilda

oče, iz vas govori anđeo . . .

Rigoletto

lij, lij suze na mojim grudima.

Gilda

oče, iz vas govori anđeo

Rigoletto

Plači, plači, plači, lij suze

Gilda

koji me tješi.

Rigoletto

na mojim grudima.

Gilda

Oče, iz vas govori anđeo

Rigoletto

Plači, plači, plači, lij suze

Gilda

koji me tješi,

Rigoletto

na mojim grudima,

Gilda

anđeo koji me tješi, anđeo koji me tješi, ah!

Rigoletto

fa il pianto sul mio cor, fa il pianto sul mio cor, ah!

Gilda

consolator, ah!

Rigoletto

ah! sul mio cor, ah!

Gilda

padre, in voi un angel, un angel consolator.

Rigoletto

scorrrer fa il pianto, mia figlia, mia figlia, sul mio cor.
Compiuto pur quanto a fare mi resta...
lasciare potremo quest'aura funesta.

Gilda

Si

Rigoletto

(E tutto un sol giorno cangiare potè...)

No, vecchio, t'inganni... un vindice avrai!
Si, vendetta, tremenda vendetta
di quest'anima è solo desio...
di punirti già l'ora s'affretta,
che fatale per te tuonerà.
Come fulmin scagliato da Dio,
come fulmin scagliato da Dio,
te colpire il buffone saprà.

Gilda

O mio padre, qual gioja feroce
balenarvi ne gl'occhi vegg'io!..

Rigoletto

Vendetta!

Gilda

Perdonate, a noi pure una voce
di perdono dal cielo verrà,

Rigoletto

Vendetta!

Rigoletto

plači na mojim grudima, plači na mojim grudima, ah!

Gilda

tješi, ah!

Rigoletto

ah! na mojim grudima, ah!

Gilda

oče, iz vas govori anđeo, anđeo koji me tješi.

Rigoletto

lij suze, kćeri moja, kćeri moja, na mojim grudima.
Kad obavim još što mi je činiti . . .
ostavit ćemo za sobom ove strahote.

Gilda

Hoćemo.

Rigoletto

(A sve je promijenio jedan jedini dan . . .)

Neće, starče, griješiš . . . netko će te osvetiti!
Jest, osveta, strahovita osveta
jedino je što želi ova duša . . .
već se bliži tren da budeš kažnjen
koji će za te kobno zagrmjeti.
Kao da te munjom ošinuo Bog,
kao da te munjom ošinuo Bog,
smaknut će te dvorska luda.

Gilda

O, oče moj, kakvom okrutnom radošću
vidim da vam plamte oči!..

Rigoletto

Osveta!

Gilda

Oprostite, pa će i nama glas
oprosta doći s neba,

Rigoletto

Osveta!

Gilda
perdonate, perdonate.

Rigoletto
No! No!

Gilda
(Mi tradiva, pur l'amo; gran Dio,
per l'ingrato ti chiedo pietà!)

Rigoletto
Come fulmin scagliato da Dio,

Gilda
Perdonate...

Rigoletto
te colpire il buffone saprà,

Gilda
A noi pure il perdono dal ciel verrà,

Rigoletto
colpire te il buffone, te colpire saprà,

Gilda
a noi pure il perdono dal ciel verrà,

Rigoletto
colpire il buffone, te colpire saprà,

Gilda
a noi verrà, ah perdonate, perdonate.

Rigoletto
Sì, sì, colpire, te colpire il buffone saprà.

Gilda
oprostite, oprostite.

Rigoletto
Neću! Neću!

Gilda
(Varao me je, a ipak ga ljubim; veliki Bože,
molim te da se smiluješ nezahvalniku!)

Rigoletto
Kao da te munjom ošinio Bog,

Gilda
Oprostite...

Rigoletto
smaknut će te dvorska luda,

Gilda
I nama će oprost doći s neba,

Rigoletto
tebe će smaknuti, smaknut će te luda,

Gilda
i nama će oprost doći s neba,

Rigoletto
smaknut će te, smaknut će te luda,

Gilda
nama će oprost doći, ah, oprostite, oprostite.

Rigoletto
Jest, jest, tebe će smaknuti dvorska luda.

Ruggero Leoncavallo

Si può?... Si può?...
arija Tonija iz prologa opere *I Pagliacci*
Libreto: Ruggero Leoncavallo

Si può?... Si può?...
Signore! Signori!... Scusatemi
se da sol me presento.
Io sono il Prologo:

Poiché in iscena ancor
le antiche maschere mette l'autore,
in parte ei vuol riprendere
le vecchie usanze, e a voi
di nuovo inviami.

Ma non per dirvi come pria:
"Le lacrime che noi versiam son false!
Degli spasimi e de' nostri martir
non allarmatevi!" No! No:
L'autore ha cercato
invece pingervi
uno squarcio di vita.
Egli ha per massima sol
che l'artista è un uom
e che per gli uomini
scrivere ei deve.
Ed al vero ispiravasi.

Un nido di memorie
in fondo a l'anima
cantava un giorno,
ed ei con vere lacrime scrisse,
e i singhiozzi
il tempo gli battevano!

Dunque, vedrete amar
sì come s'amaro gli esseri umani;
vedrete de l'odio i tristi frutti.
Del dolor gli spasimi,
urli di rabbia, udrete,
e risa ciniche!

E voi, piuttosto
che le nostre povere gabbane d'istrioni,
le nostr'anime considerate,
poiché siam uomini

Smije li se?... Smije li se?
Gospođe! Gospodo!... Oprostite mi
što predstavljam sam sebe.
Ja sam Prolog:

Budući da opet na pozornicu
autor dovodi stare krabulje,
on se želi dijelom ugledati
na drevne običaje, pa me vama
šalje ponovno.

No ne zato da vam kaže kao nekoć:
„Suze što ih mi lijemo su lažne!
Zbog naših hropaca i nevolja
nemojte se uzrujavati!“ Ne! Ne:
Autor vam je, naprotiv,
nastojao dočarati
odsječak života.
On se pridržava jednog jedinog načela,
da je umjetnik čovjek
i da za ljude
mora pisati.
Pa se nadahnua istinitim zgodama.

Gnijezdo puno uspomena
u dubini duše
cvrkutalo mu je jednoga dana
te je stao pisati roneći prave suze,
a jecaji su mu
udarali tempo!

Dakle, vidjet ćete kako se ljubi
kao što ljube ljudska bića;
vidjet ćete pogubne plodove mržnje.
Bolne hropce,
vriskove ljutnje ćete čuti,
i ciničan smijeh!

A vi, umjesto
naše bijedne komedijaške plašteve,
na umu imajte naše duše,
jer smo ljudi

di carne e d'ossa,
e che di quest'orfano mondo
al pari di voi spiriamo l'aere!

Il concetto vi dissi...
Or ascoltate com'egli è svolto.
Andiam. Incominciate!

od krvi i mesa,
koji zrak ovoga manjkavog svijeta
udišemo jednako kao vi!

Iznio sam vam zamisao...
Sad poslušajte kako se ona razrađuje.
Hajde. Počnite!

Umberto Giordano

Nemico della Patria?!,

Gérardov monolog iz 3. čina opere *Andrea Chénier*

Libreto: Luigi Illica

Nemico della Patria?!
È vecchia fiaba che beatamente
ancor la beve il popolo.
Nato a Costantinopoli? Straniero!
Studiò a Saint Cyr? Soldato!
Traditore! Di Dumouriez un complice!
E poeta? Sovvertitor di cuori
e di costumi!
Un dì m'era di gioia
passar fra gli odi e le vendette,
puro, innocente e forte.
Gigante mi credea ...
Son sempre un servo!
Ho mutato padrone.
Un servo obbediente di violenta passione!
Ah, peggio! Uccido e tremo,
e mentre uccido io piango!
Io della Redentrice figlio,
pel primo ho udito il grido suo
pel mondo ed ho al suo il mio grido
unito... Or smarrita ho la fede
nel sognato destino?
Com'era irradiato di gloria
il mio cammino!
La coscienza nei cuor
ridestar delle genti,
racogliere le lagrime
dei vinti e sofferenti,
fare del mondo un Pantheon,
gli uomini in dii mutare
e in un sol bacio,
e in un sol bacio e abbraccio
tutte le genti amar!

Neprijatelj Domovine?!
Toj staroj bajci narod
još uvijek blaženo nasjeda.
U Istanbulu rođen? Tuđina!
Učio u Saint-Cyru? Vojnik!
Izdajica! Dumouriezov ortak!
I pjesnik? Gazitelj srdaca
i običaja!
Nekoć sam radosno
kročio sred mržnje i osvete,
čist, nedužan i jak.
Gorostasom se smatrah ...
No i dalje sam sluga!
Promijenio sam gospodara.
Sluga sam pokoran žestokoj strasti!
Ah, još gore! Ubijam i drščem,
i dok ubijam, ja plačem!
Ja, sin iskupiteljske Revolucije,
prvi sam čuo njezin povik
po svijetu i s njezinim svoj povik
združio... Je li mi sad ponestalo vjere
u sanjanu sudbinu?
Kakva je slava obasjavala
moj put!
Buditi svijest
u srcima ljudi,
skupljati suze
poraženih i napaćenih,
svijet pretvoriti u Panteon,
ljudu u bogove
i jednim jedinim poljupcem,
i jednim jedinim poljupcem i zagrljajem
voljeti sve narode!

Gaetano Donizetti

Regnava nel silenzio,

arija Lucije iz 1. čina opere *Lucia di Lammermoor*

Libreto: Salvatore Cammarano prema romanu *Lammermoorska nevjesta* sir Waltera Scotta

Regnava nel silenzio
alta la notte e bruna...
colpia la fonte un pallido
raggio di tetra luna...
quando sommessò un gemito
fra l'aure udir si fè,
ed ecco su quel margine
l'ombra mostrarsi a me, ah!
Qual di chi parla muoversi
il labbro suo vedea,
e con la mano esanime
chiamarmi a sè, pare;
stette un momento immobile
poi ratta dileguò,
e l'onda pria sì limpida,
di sangue rosseggiò!
Egli è luce ai giorni miei,
è conforto al mio penar.
Quando rapito in estasi
del più cocente ardore,
col favellar del core
mi giura eterna fè,
gli affanni miei dimentico,
gioia diviene il pianto,
parmi che a lui d'accanto
si schiuda il ciel per me.

Vladala je tišina.
bila je duboka i mrkla noć...
izvor je obasjavala blijeda
zraka turobne mjesečine...
kad se potmuo jecaj
začuo kroz povjetarac,
i tad se na onom rubu
meni ukazala utvara, ah!
Kao da govori, vidjela sam
kako joj se miču usne,
i činilo mi se da me beskrvnom rukom
poziva k sebi;
načas je zastala
i zatim se brzo raspršila,
a voda se, dotad tako bistra,
zacrvenjela od krvi!
On je svjetlo mojega života,
utjeha je mojoj patnji.
Kad mi, obuzet zanosom
najvrelijeg žara,
govoreći iz srca,
prisegne vječnu vjernost,
zaboravim svoje jade,
plač se pretvori u radost,
učini mi se da se uz njega
za mene otvara nebo.

Giuseppe Verdi

Cortigiani, vil razza dannata,
arija Rigoletta iz 2. čina opere *Rigoletto*

Libreto: Francesco Maria Piave prema drami *Kralj se zabavlja* Victora Hugoa

Cortigiani, vil razza dannata,
per qual prezzo vendeste il mio bene?
A voi nulla per l'oro sconviene!...
ma mia figlia è impagabil tesoro.
La rendete... o se pur disarmata,
questa man per voi fora cruenta;
nulla in terra più l'uomo paventa,
se dei figli difende l'onore.

Quella porta, assassini, assassini,
m'aprite, la porta, la porta,
assassini, m'aprite.

Ah! voi tutti a me contro venite!...
tutti contra me!... Ah!...
Ebben, piango... Marullo... signore,
tu ch'hai l'alma gentil come il core,
dimmi tu dove l'hanno nascosta?...
Marullo... signore,
dimmi tu dove l'hanno nascosta?
È là? non è vero? è là?
non è vero? è là? non è vero?...
tu taci!... ohimè!

Miei signori... perdono, pietate...
al vegliardo la figlia ridate...
ridonarla a voi nulla ora costa,
a voi nulla ora costa, tutto,
tutto al mondo è tal figlia per me.
Signori, perdon, perdono, pietà;
ridate a me la figlia;
tutto al mondo è tal figlia per me,
ridate a me la figlia;
tutto al mondo ell'è per me.
Pietà, pietà, signori,
pietà, signori, pietà.

Dvorani, prokleti soju podli,
pošto ste prodali moje zlato?
Vama za zlato ništa nije ispod časti!...
no moja je kći neprocjenjivo blago.
Vratite je... ili ćete stradati od ove ruke,
premda je nenaoružana;
više se ničega na ovom svijetu čovjek ne boji
kad brani čast svoje djece.

Ta mi vrata, zlotvori, zlotvori,
otvorite, vrata mi, vrata,
ubojice, otvorite.

Ah! Svi na mene nasrćete!...
svi na mene!... Ah!...
Pa dobro, plaćem... Marullo... gospodine,
ti kojemu je duša plemenita kao i srce,
kaži mi gdje su je skrili!...
Marullo... gospodine,
kaži mi gdje su je skrili?
Ondje je? Zar ne? Ondje je?
Zar ne? Ondje je? Zar ne?...
ti šutiš... jaoj!

Gospodo moja... oprostite, smilujte se...
kćer starcu vratite...
date mu li je, vas ništa ne stoji,
vas sada ništa ne stoji, a sve,
sve na svijetu je moja kći meni.
Gospodo, oprostite, oprostite, smilujte se;
kćer meni vratite;
sve je na svijetu meni moja kći,
vratite mi moju kćer;
ona mi je sve na svijetu.
Milst, milost, gospodo,
milst, gospodo, milost.

Fotograf: Vladimir Širokov

LISINSKI
ARIOSO
GLAS ZA
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!
17/18

LISINSKI ARIOSO
Srijeda, 28. veljače 2018.
Velika dvorana

YUSIF EYVAZOV, tenor
Orkestar HNK-a Ivana pl. Zajca
Marco Boemi, dirigent

Eyvazov je uzbudljiv tenor prodornog, gromoglasnog i iznimno „talijanskog“ glasa... Potpuna dominacija čistog ljudskog glasa izvještenog u postizanju iznimnosti koja dopire do nas kao nijedan drugi glas... ništa se ne da usporediti s tim. (Mark Swed, L. A. Times)

LISINSKI
SUBOTOM
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!
17/18

LISINSKI SUBOTOM
Subota, 9. prosinca 2017. u 19.30 sati
Velika dvorana

BUDIMPEŠTANSKI FESTIVALSKI ORKESTAR IVÁN FISCHER, dirigent

Najbolji svjetski orkestar 2016. godine, prema mišljenju Udruženja glazbenih kritičara Argentine, **Budimpeštanski festivalski orkestar** vraća se na pozornicu Dvorane *Lisinski!* Dobitnik niza uglednih priznanja (*Gramophone*, *Diapason d'Or*, *Toblacher Komponierhäuschen*) te gost najvažnijih svjetskih koncertnih pozornica (Carnegie Hall, Lincoln Center, bečki Musikverein, Royal Concertgebouw u Amsterdamu i londonski Royal Albert Hall) ovom će prigodom pod ravnanjem svojega utemeljitelja i dirigenta mo. **Ivána Fischera** izvesti djela Bacha, Bartóka i Brahmsa.

LANA
KOS
sopran

DAN DVORANE 29.XII.2017.

ČARDAŠ

MAĐARSKA NOĆ U LISINSKOM

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ INVALUABLE EXPERIENCE

IVO LIPANOVIĆ, dirigent

Simfonijski orkestar
Hrvatske radiotelevizije

IVAN
KRPAN
glasovir

Grad
Zagreb

PEUGEOT

MUSIC ARTS FOUNDATION
FONDACIJA ZA MUZIČKE UMETNOSTI

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

NEPROCENJIV DOŽIVLJAJ | INVALUABLE EXPERIENCE